

Lauma somppuja pilkkionkijoiden maassa

■ Onhan siitä paljon puhuttu, mutta kun sen ensi kerran kohtaa tutkimusaineistossaan, kaivata silti: suomalaisten vaikeuden kohdata toiseutta. Valppaat, fikset peruskoulun yläasteen oppilaat kertovat kertovat silmää räpäyttämättä, että EU:n suurin etu on, että heidän on helpompi matkustaa, opiskella ja tehdä töitä Euroopassa — ja että suurin vaara on se, että muut tekevät samoin toiseen suuntaan. Että erityisesti ”somput” ja ”ryssät” täyttävät kylät ja kaupungit, vievät työpaikat ja elävät suomalaisten verorahoilla. Tai että ”Aatun pojat” tulevat Saksasta ja rupeavat komentelemaan suomalaisia ... Toiseudella on nykyään Suomessa nimi. Se on somali.

Toiseuden sieto heikkenee huonoina aikoina, ja vahvoilla on aina enemmän varaa liberaaliin suhtautumiseen kuin niillä, jotka ovat heikoilla ja pelkäävät, että vieraat vievät loputkin. Meillä pelätään paljon näinä aikoina. Taitaa peruskoulun kansainvälisyyskasvatuksella olla yhtä paljon haasteita kuin viestintäkasvatuksella.

Olen menneen talven aikana joutunut katsomaan suomalaista mediaa eri näkökulmista kuin aikaisemmin, sillä olen opetellut viestintää yhdessä reilun tusinan Suomessa asuvan ulkomaalaisen kanssa. He ovat joko piipahtajia, Erasmus- tai ICEP- vaihdon opiskelijoita läntisestä Euroopasta ja Yhdysvalloista, tai he ovat pysyjiä, kaukaa, etupäässä kehitysmaista, tulleita tutkinnon suorittajia. Yliopistossa he ovat kahden kerroksen väkeä. Kaikki ovat avoinna piipahtajille, kun taas pysyjillä on ehtistä ahtaampaa, kun rahat ovat vähissä ja suorituspaineeet kovat. Yliopiston ulkopuolella molemmat ovat samassa asemassa: he yrittävät pysyä tolkuissaan ja valistuneina kansankoti Suomessa, joka tuppaa ymmärtämään kaikkia, joilla on erilainen silmänpilke.

Nämä ulkomaalaiseni ihmettelevät muun muassa, miksi lehdissä on englanninkielisiä uutispätkiä vain kesäaikaan ja radiossa erittäin omituisiin aikoihin ja että ulkomaalaisille suunnatussa suomalaisviestinnässä puhutaan yksinomaan Clintonista ja Bosniasta — tokihan näinä aikoina ulkomaalaisen ulottuvilla on paljon tehokkaammin toimivia viestimiä, jotka kertovat maailman asioista. Sen sijaan tässä maassa asuva ulkomaalainen on umpiossa siitä, mitä presidentinvaaleja pienempää maassa tapahtuu. On pakko opetella suomea tai ruotsia, jos mielihii pöytä henkisesti hengissä.

Onneksi on noita opetusohjelmia! Suomalainen ei heti ehkä hoksaa mieltää esimerkiksi Napakymppin tai TV- uutisten monikäyttöisyyttä. Ne kuulemma luontuvat mainiosti kieltenopetusohjelmiksi, ne kun ovat samalla kertaa sekä lyhytsanaisia että hitaita, jolloin suomen kielen syövereihin totuttelevakin ehtii miettimään, miten itse missäkin tilanteessa sanoisi.

Ulkomaalaisryhmäni kohtelias mutta ehdoton mielipide on, että jos on suomalaisella yhteiskunnalla ylipäättään tekemistä, jotta edes toiseutta sietämään pystyisi, Suomen mediajärjestelmä ei ole alkuunkaan hoksannut, että tasavallassa asuu nykyään pitkähköjä aikoja muitakin kuin pilkkionkijoita ja makkaran grilliajia.

Nämä ulkomaalaiseni kyselevät myös, miksi suomalaisen median sävy muuttui kautta linjan varovaisemmaksi samaan tapaan kuin Yhdysvalloissa (ja toisin kuin vaikkapa BBC:ssä), kun kävi ilmi, että Oklahoma Cityn räjähdysten takana eivät olleetkaan Lähi-Idän terroristit tai muslimifundamentalistit vaan Yhdysvaltojen omat ääriyhdykset? Onko median pikatuomioistuin luonut laillistetut syntipukkinsa ja kun niiden asema horjuu, koko järjestelmän perusturvallisuus on vaarassa? Vai muuttuiko median tulkinta? Oliko muutos lopultakin vain katsojan silmissä ja jos oli, miksi?

Paavo Lipponen hitauden päivittely ennen vaaleja kääntyi joka tapauksessa itseään vastaan, arvelivat ulkomaalaiseni, jotka ovat tutkineet pääministerin uintisuoritusten julkistamista. Tässä ainakin he ovat epäilemättä oikeassa, sillä pilkkionkijoiden suku pitää sirkkeliin kompastuneista orvoista, sanoi Erno Paasilinna jo ajat sitten. Ja miten median käytös muuttuukaan, kun Lipponen tarttui vallan kahvaan! Tämänkin muutoksen ulkomaalaiseni ehtivät hihitellen havaita.

Oikein on ikävä viikottaisia istuntoja, joissa juteltiin, naurettiin ja päiviteltiin ihan aidossa mediakritiikin hengessä. Tulosvastuullisuus varmaan pyyhkii pois moisen opettajan nauhinnan ensi tilassa.

Tästä Tiedotustutkimuksen numerosta piti tulla toiseuden teemanumero, jossa oli määrä käsitellä erilaisuutta, vierautta, vähemmistössä olemista, vieraan kulttuurin kohtaamista ja monimuotoisuutta viestinnässä hyvin monella tavalla. Ei onnistunut. Teema hajosi käsiin. Olisikin epäilemättä ollut helpompaa pilkkoa toiseus pienemmiksi lohkoiksi: naise- na, miehenä, nuorena, ulkomaalaisena olemiseksi, vähemmistöjen kohtaamiseksi. Yritimme yhtäikaa jotakin yleisempää ja erityisempää, mutta mosaiikiksi tämä jäi. Toimitus on ylpeä jutuista, jotka tässä numerossa ovat, mutta harvinaisen selväksi käy myös se, että kovin paljon jää ideoiksi ilmaan, käsittelyn ulkopuolelle.

— Sääli etten onnu, sanoi chileläinen Rachel Salinas taannoin sarkastisesti, kun hänet valittiin IAMCR:n eli viestinnän tutkijoiden maailmanjärjestön luottamustehtäviin — hoidettiin Etelä ja naiset samassa persoonassa. Toiseuden kohtaaminen jo on haaste, mutta toisena olemisesta ei tahdo selvitä muutoin kuin karskin huumorintajun voimin. Se on ihan selvää.

Ullamaija Kivikuru